

Ivan Chtcheglov

Pravila novog urbanizma

1953.

Sadržaj

Pravila novog urbanizma	3
O autoru	8

Pravila novog urbanizma

Visosti, ja nisam iz ovih krajeva

U gradu se dosađujemo, nema više hramova sunca. Među nogama prolaznica dadaisti su hteli da pronađu francuski ključ, a nadrealisti kristalni pehar. S time je svršeno. Na tuđim licima možemo da čitamo sva moguća obećanja, što govori o poslednjem stepenu morfologije. Poezija plakata potrajala je dvadeset godina. U gradu se dosađujemo, potreban je silan napor da bismo iščeprkali još koju tajnu iz natpisa kraj puta, što govori o poslednjem stepenu humora i poezije:

Patrijaršijska kupatila
Mašine za seckanje mesa
Zoo vrt Naše Gospe
Sportska apoteka
Hrana za mučenike
Prozirni beton
Pilana Kod zlatne ruke
Centar za funkcionalni oporavak
Ambulanta Svete Ane
Kafana Peta avenija
Produžetak Ulice dobrovoljaca
Porodični pension u vrtu
Hotel Stranaca
Divlja ulica

Kao i bazen u *Ulici devojaka* ili policijska stanica u *Ulici Ugovorenog sastanka*. *Hirurška klinika* i *Ured za besplatni smeštaj na Zlatarskom keju*. Veštačko cveće iz *Ulice Sunca*. *Hotel Podrum* u zamku, *Okean bar* i kafana *Idi mi dođi mi*. *Hotel Epoha*.

Kao i čudnovata statua doktora Filipa Pinela, dobročinitelja umobolnih, s večeri, krajem leta. Treba istražiti Pariz.

A ti, zaboravljena, sa svojim uspomenama unakaženim svim užasima s mape sveta, nasukana u Crvenim podrumima Pali-Kaoa, lišena muzike i geografije, ne odlaziš više u hacijendu gde korenje sanja o deci i gde se ispijanje vina završava čitanjem starog almanaha. Sada je sve gotovo. Hacijendu više nećeš videti. Ona ne postoji.

Treba sagraditi hacijendu.

Svi gradovi su geološke tvorevine. Ne možemo da napravimo ni tri koraka, a da se ne susretnemo sa utvarama koje su legende ovenčale slavom. Krećemo se omeđenim predelom, čiji nas reperi neprestano vuku u prošlost. Iz ponekog neočekivanog ugla, krajičkom oka, za trenutak uspevamo da doživimo prostor na izvoran način, ali to viđenje ostaje fragmentarno. Trebalo bi ga potražiti na magičnim mestima, u narodnim bajkama i nadrealističkim tekstovima: dvorcima, beskrajnim zidinama, malim zaboravljenim bifeima, taverni *Mamut*, ogledalima *Kasina*.

Te staromodne slike zadržale su ponešto od pokretačkih moći, ali ih je skoro nemoguće primeniti u simboličkom urbanizmu, ako ih prethodno ne osavremenimo i ne podarimo im novo značenje. Naša svest, opsednuta arhetipovima iz prošlosti, daleko je zaostala za naprednim mašinama. Brojni pokušaji da se moderna nauka učini sastavnim delom novih mitova pokazali su se neuspešnim. U međuvremenu, apstrakcija je prodršla u sve umetnosti,

a ponajviše u savremenu arhitekturu. Na čistoj plastičnosti, beživotnoj i lišenoj bilo kakve priče, pogled se odmara i mrzne. Tu i tamo, naći ćemo još primera fragmentarne lepote, ali zemlja obećanih sinteza sve više se udaljava. Svako se koleba između prošlosti, koju oseća živom i budućnosti, koja je mrtva već u zametku.

Ne želimo da povlađujemo mehaničkoj civilizaciji i hladnoj arhitekturi, koje u krajnjem ishodu vode ka ispraznoj dokolici.

Nameravamo da smislimo nove, nestalne dekore.

Gospodinu Le Korbizjeu prepuštamo njegov stil koji više pogoduje fabrikama i bolnicama. Kao i budućim zatvorima: uostalom, zar nije već počeo da gradi crkve? Nije mi jasno kakvo potiskivanje deluje kod te osobe – ružnog lika i još gorih pogleda na svet – kada u njoj izaziva potrebu da čoveka zgnječi prostačkim blokovima armiranog betona, plemenitog materijala koji bi morao da omogući vazdušastu artikulaciju prostora i tako nadmaši cvetnu gotiku. Njegova moć kretinizovanja zaista prevazilazi sve granice. Maketa neke Le Korbizjeove zgrade jedina je slika koja u meni budi želju da istog časa izvršim samoubistvo. Na sličan način bi moglo proći i sve što je još preostalo od radosti. Kao i ljubav, strast i sloboda.

Mrak se povlači pred električnom svetlošću, a godišnja doba pred klimatizovanim salama: noć i leto su izgubili svoje čari, a zora je nestala. Čovek iz grada je pozeleo da se udalji od kosmičke stvarnosti i zato više ne sanja. Razlog tome je očigledan: san polazi od stvarnosti i u njoj se ostvaruje.

Najnovija tehnička dostignuća će omogućiti neprestani kontakt s kosmičkom stvarnošću i ukloniti sve prateće neugodnosti. Stakleni krov nam dopušta da vidimo zvezde i kišu. Mobilna kuća prati kretanje sunca. Njeni pomični zidovi dozvoljavaju vegetaciji da osvoji životni prostor. Montirana na kliznim žlebovima, ona se izjutra može pomeriti ka moru, da bi se predveče vratila u šumu.

Arhitektura je najjednostavniji način artikulacije vremena i prostora, modulacije stvarnosti, buđenja snova. Ovde nije reč samo o plastičnoj artikulaciji i modulaciji, o izrazima prolazne lepote, već o delotvornoj modulaciji koja se upisuje u večnu krivulju ljudskih želja i njihovog ostvarivanja.

Prema tome, arhitektura budućnosti biće sredstvo kojim će se menjati sadašnje predstave o prostoru i vremenu. Ona će biti oruđe saznanja i delovanja.

Arhitektonski kompleks biće izmenljiv. Njegov izgled će se menjati, delimično ili u celosti, zavisno od želje njegovih žitelja.

O novoj arhitekturi se može govoriti samo ako ona odražava htenja jedne nove civilizacije (očigledno je da već više vekova nismo imali ni civilizaciju, niti arhitekturu, već samo eksperimente od kojih se većina pokazala neuspelim: može se govoriti o gotskoj arhitekturi, ali ne postoje marksistička i kapitalistička arhitektura – iako ta dva sistema ispoljavaju slične tendencije, imaju zajedničke ciljeve).

Svako bi imao pravo da nas zapita na kom projektu civilizacije bismo želeli da utemeljimo arhitekturu. Podsetiću ukratko na polazišta svake civilizacije:

- Novo shvatanje prostora (kosmologija, koja može, ali ne mora biti religijska).
- Novo shvatanje vremena (računanje počinje od nule, različiti SISTEMI odvijanja vremena).
- Novo shvatanje ljudskog ponašanja (moral, sociologija, politika, pravo; ekonomija obuhvata tek deo onih zakona ljudskog ponašanja koje je neka civilizacija usvojila).

Nekadašnje zajednice nudile su masama apsolutnu istinu i mitske uzore, o kojima se nije raspravljalo. Uvođenje pojma relativnosti u modernu misao dopušta nam da naslutimo

EKSPERIMENTALNE aspekte naredne civilizacije – iako ova reč nije baš najpogodnija. Recimo, radije, da će ona biti prilagodljivija, “zabavnija”. (Dugo se verovalo da su marksističke zemlje na tom putu. Sada znamo da je taj pokušaj sledio utabanu stazu normalne evolucije, da bi u rekordnom roku dospelo do okoštavanja doktrine i zamrzavanja svih formi u njihovom dekadentnom obliku. Obnova je možda još moguća; ipak, tim pitanjem se ovde nećemo baviti.)

Na temeljima te mobilne civilizacije, arhitektura će – makar u početku – poslužiti kao sredstvo za istraživanje hiljadu načina kojima se može promeniti život, sve u cilju ostvarenja sinteze koja se pominjala samo u legendama.

Jedna duševna bolest zavladała je planetom: banalizacija. Svi su hipnotisani proizvodnjom i udobnošću – kanalizacijom, liftovima, kupatilima, mašinama za pranje veša.

To stanje stvari, proisteklo iz borbe protiv siromaštva, prevazišlo je svoj prvobitni cilj – oslobađanje čoveka od materijalnih briga – i pretvorilo se u sveprisutnu opsesivnu sliku. Stavljani pred izbor između ljubavi i automata za uklanjanje smeća, mladi svih zemalja doneli su odluku i izabrali automate za uklanjanje smeća. Zato je neophodno ostvariti potpuni preobražaj duha, iznošenjem na videlo skrivenih želja i izmišljanjem novih i razviti intenzivnu propagandu koja bi takve želje podržavala.

Gi Debor je već ukazao na potrebu stvaranja situacija, kao na jednu od osnovnih želja na kojima će biti utemeljena naredna civilizacija. Ta potreba NIČIM OGRANIČENOG stvaranja oduvek je bila blisko povezana s potrebom da se IGRA sa arhitekturom, vremenom i prostorom. Kao primer je dovoljno navesti letak iz Pariske palate, koji ovih dana cirkuliše ulicama. (Manifestacije kolektivno nesvesnog uvek su potvrđivale reči stvaralaca.)

NESTALE ČETVRTI
VELIKI DOGAĐAJI
DREVNA MUZIKA
SVETLOSNI EFEKTI
PARIZ NOĆU
SKROZANIMIRANO

Lopovska četvrt: uverljiva rekonstrukcija drevne srednjevekovne četvrti, na tri stotine kvadratnih metara, s kućama za gubavce nastanjenim skitnicama, prosjacima i bludnicama, podanicima groznog KRALJA OD TUNE, koji deli pravdu dok sedi na svojoj bačvi.

Neslova kula: impozantno zdanje zlokobne Kule ističe se na pozadini mračnog neba, kojim se valjaju crni oblaci. Talasi Sene zapljuskuju obalu. Jedan čamac pristaje. Iz senke, dvojica razbojnika vrebaju svoju žrtvu, itd.

U prošlosti možemo pronaći još primera te želje za stvaranjem situacija. Edgar Po i njegova priča o čoveku koji je utrošio ceo imetak na aranžiranje predela. Ili slikarska dela Kloda Lorena. Mnogi obožavaoci ne znaju čemu bi trebalo pripisati čaroliju njegovih slika. Govore o njihovom osvetljenju. Ono je zaista čudnovato, ali ne može da posluži kao objašnjenje te atmosfere koja kao da NEPRESTANO poziva na putovanje. Ta atmosfera potiče od ONEOBIČENOG ARHITEKTONSKOG PROSTORA. Palate su na istom nivou s morem, na njima su “beskorisni” viseći vrtovi, čije se rastinje pomalja na najneočekivanijim mestima. Čini se da je podsticaj na prolazak, koji u nama budi ova slika, postignut malim razmakom između kapija palate i brodova na moru.

Kiriko će ostati jedan od najznačajnijih preteča arhitekture. On se usredsredio na problem prisustva i odsustva u prostoru i vremenu.

Poznato je da neki objekat koji prilikom prve posete nismo svesno opazili, pri narednim posetama svojim odsustvom proizvodi čudnovat učinak: regenerišući se u vremenu, odsutni

objekat postaje čulno prisutan. Što je još lepše: iako uglavnom ostaje neodređen, intenzitet tog utiska će varirati u zavisnosti od prirode uklonjenog objekta i značaja koji mu posetilac pridaje, u rasponu od spokojstva do užasa (od male je važnosti što je u datom slučaju sećanje poslužilo kao ogledalo duševnog stanja. Ovaj primer sam odabrao samo zbog njegove prikladnosti).

Na Kirikovim slikama (iz perioda sa arkadama), prazan prostor proizvodi ispunjeno vreme. Lako bismo mogli zamisliti ulogu koju bi u budućnosti imali slični arhitekti, kao i njihov uticaj na mase. Danas možemo gajiti samo prezir prema ovoj epohi, koja je slične projekte prognala u takozvane muzeje. Bez namere da idemo tako daleko i Kirikou ponudimo da po svojoj volji preuredi Trg Konkord, s čuvenim obeliskom, mogao bi se napraviti ugovor kojim bi mu se poverilo uređenje vrtova koji "krase" brojne kapije naše prestonice.

To novo sagledavanje prostora i vremena, koje će poslužiti kao teorijska osnova budućih građevinskih radova, nije u potpunosti dovršeno, niti će biti, sve dok se ne pristupi izučavanju ljudskog ponašanja u gradovima određenim za tu svrhu. U njima će, pored ustanova koje obezbeđuju neophodan minimum udobnosti i sigurnosti, na sistematičan način biti grupisane zgrade koje raspolažu velikom evokativnom moći i uticajem na mase, simbolička zdanja koja oličavaju želje, sile, prošla, sadašnja i buduća zbivanja. Racionalna primena drevnih religijskih sistema, narodnih predanja, a ponajviše psihoanalize, na arhitektonski izraz, svakim danom postaje neodložnije, u meri u kojoj iščekavaju razlozi za burniju reakciju javnosti.

Moglo bi se reći da će svako živeti u sopstvenoj "katedrali". Biće prostorija u kojima će se sanjati bolje nego pod uticajem droge i kuća koje prosto pozivaju da se u njima vodi ljubav. Neke druge će, opet, neodoljivom snagom privlačiti putnike.

Ovaj projekat bi se mogao uporediti s kineskim i japanskim vrtovima, u kojima naslikani predmeti deluju kao pravi – s tom razlikom što ti vrtovi nisu napravljeni da bi se u njima živelo – ili možda sa smešnim lavirintom u Botaničkoj bašti, na čijem ulazu se nalazi budalasti natpis, koji je očigledno sročio neko kome je svraka popila mozak:

Zabranjeno je igrati se u lavirintu.

Ovaj bi se grad mogao zamisliti kao proizvoljni skup zankova, pećina, jezerâ, itd. Bila bi to barokna faza urbanizma, kao sredstva spoznaje. Ali, ta teorijska faza je već prevaziđena. Znamo da je moguće saizdati modernu stambenu zgradu koja ni po čemu ne podseća na srednjevekovni zamak, ali koja može da očuva i umnogostručni poetsku moć Zamka (svodenjem linija na najmanju meru i transpozicijom nekih drugih, rasporedom prozora i vrata, topografskim položajem, itd).

Četvrti ovog grada mogle bi da odgovaraju spektru različitih osećanja, s kojima se slučajno srećemo u svakodnevnom životu.

Bizarna četvrt – Radosna četvrt (prevashodno namenjena stanovanju) – Plemenita i tragična četvrt (za lepo vaspitanu decu) – Istorijska četvrt (muzeji, škole) – Korisna četvrt (bolnica, radnje sa alatima, servisne radnje) – Četvrt ministarstava (gde ih je poželjno smestiti) – Četvrt radionica (novi proizvodi, nove vrste usluga) – Slobodna četvrt – Zlokobna četvrt, itd. Kao i Zvezdarijum, u kojem bi biljne vrste bile grupisane prema svojim osobenostima u odnosu na kretanje zvezda – bio bi to Planetarni vrt, sličan onome koji je astronom Tomas maštao da napravi u Beču, na mestu zvanom *Laaer Berg*. To je nužno, da bi stanovnici grada stekli svest o kosmičkom. Pored toga, možda i Četvrt smrti, ne zato da bi se u njoj umiralo, već da bi se živelo spokojno – pri čemu mi na um padaju Meksiko i načelo bezazlene surovosti, koje mi je svakog dana sve bliže srcu.

Na primer, Zlokobna četvrt bi na daleko bolji način nadomestila one jame, vratnice pakla, koje su mnogi narodi nekada imali u svojim prestonicama: takva mesta su simbolizovala

mračne životne sile. U Zlokobnoj četvrti ne bi bilo potrebno skrivati stvarne opasnosti, poput klopki, podzemnih tamnica ili rudokopa. Pristup ovoj četvrti bio bi otežan, a njen izgled zastrašujući (prodorni zvižduci, zvona za uzbunjivanje, periodično i nasumično uključivanje sirena, čudovišne skulpture, mobilni motorizovani predmeti, tzv. automobili). Ona bi noću bila slabo, a danju jarko osvetljena reflektovanom sunčevom svetlošću. U centru bi se nalazio "Trg groznog mobilnog predmeta". Zasićenost tržišta nekim proizvodom dovodi do opadanja njegove cene: istraživanjem Zlokobne četvrti, deca i odrasli će naučiti da se ubuduće ne plaše uznemirujućih aspekata života, već da u njima otkrivaju nešto zabavno.

Glavna aktivnost stanovnika biće STALNI PROLASCI. Neprestana promena okruženja proizveće osećaj potpune dezorijentacije.

Bračni parovi neće više provoditi noć u kući u kojoj stanuju i primaju goste, što je bio najčešći DRUŠTVENI uzrok banalizacije života. Soba za vođenje ljubavi biće izmeštena iz gradskog centra: supružnici će tako imati priliku da osete draž EKSCENTRIČNOSTI i uživaju u tajnovitoj atmosferi skrovitog mesta, koje nije izloženo svetlosti. Kada je reč o potrebama drugačije vrste – na primer, o potrazi za okruženjem pogodnim za razmišljanje – primeniće se isti postupak.

Jednoga dana, kada slični postupci nužno izgube svoje čari, ovaj vid prolaska delimično će preći iz sfere doživljaja u sferu predstava.

Napomena: Izvesna grupa iz Sen-Žermen-de-Prea, o kojoj još ništa nije napisano, bila je prva u istoriji koja je primenjivala tu etiku prolaska. Njen kolektivni Duh pokretača, koji je sve do danas ostao okultan, jedino je čime se može objasniti ogroman uticaj koji su ta tri stambena bloka imala na ceo svet – uticaj koji su neki pokušali da objasne vrlo neuverljivim razlozima, kao što su specifičan način odevanja ili šansone ili, još budalastije, obiljem mesta pogodnih za prostituciju (šta ćemo sa Pigalom?).

U narednim knjigama iscrpnije ćemo opisati šta se na Sen-Žermenu nazivalo podudarnošću, a šta odrazom. (NOVI NOMADI Anrija de Bearn, LEPA MLADOST Gija Debora, itd.). Na osnovu toga će se steći uvid ne samo u jednu "estetiku ponašanja", već i u neke praktične načine za formiranje novih grupa, a nadasve u celu fenomenologiju parova, susreta i trajnosti, iz koje će matematičari i pesnici izvući veliku korist.

Najzad, svima onima koji će prigovoriti da neki narod ne može neprestano živeti u stanju prolaska, trebalo bi napomenuti da će specijalizovane osobe u svakoj grupi (sveštenici ili heroji) biti zadužene za personifikovanje određenih sklonosti, u skladu s dvostrukim mehanizmom projekcije i identifikacije. Iskustvo je pokazalo da je jedan prolazak delotvorniji od jedne mise: pogodniji je za ostvarivanje komunikacije s kompleksom energija i ovladavanje njima, za dobro cele zajednice.

Ekonomске teškoće su samo prividne. Poznato je da ukoliko neko mesto ostavlja više prostora za slobodnu igru, utoliko više utiče na ponašanje ljudi, što povećava njegovu privlačnost. Izuzetan prestiž koji uživaju Monako i Las Vegas najbolji je dokaz za to. Kao i Reno, koji nudi pravu karikaturu slobodne ljubavi. U suštini, reč je o običnim mestima za kockanje. Ovaj prvi eksperimentalni grad uglavnom će živeti od prihoda koji će donositi dopušteni i kontrolisani turizam. U njemu će se spontano organizovati razne aktivnosti i festivali avangarde. Za nekoliko godina on će postati intelektualna prestonica sveta i kao takav biće priznat svuda. (1953)

O autoru

IVAN V. ŠČEGLOV (Ivan Vladimirovitch Chtcheglov, 1933-1998), kratko vreme član Letrističke (kasnije Situacionističke) internacionale (isključen 1954), koju je trajno zadužio prvim teorijskim i praktičnim elaboracijama unitarnog urbanizma, psihogeografije i „prolaska” (dérive). Ponekad se potpisivao kao Žil Iven (Gilles Ivain). Godine 1959. planirao da „dekonstruiše” (sruši) Ajfelovu kulu, posle čega je, na dojavu svoje žene, bio uhapšen i zatvoren u ludnicu. Tamo je narednih pet godina bio redovno podvrgavan elektrošokovima i insulinskoj terapiji. Obnovio je kontakt sa Gijom Deborom i Mišel Bernštajn, ali samo preko pisama, čiji su odlomci objavljeni pod naslovom *Pismo iz daleka*, u SI br. 9, iz avgusta 1964, iste godine kada je i pušten iz ludnice. Iako je 1954. na vrlo grub način bio isključen iz Letrističke internacionale (videti tekst *Napolje, Potlač* br. 2), Debor se u kasnijim delima često osvrtao na Ščeglova i posvetio mu film *In girum imus nocte et consumimur igni* (1979). Ovaj tekst je bio objavljen i u prvom broju *Situacionističke internacionale*, 1958. i smatra se za jedan od najvažnijih dokumenata koji je ta grupa ostavila za sobom. (AG)

Anarhistička biblioteka

Anti-Copyright

26. 02. 2013.

Ivan Čtcheglov
Pravila novog urbanizma
1953.

Preveo Miodrag Marković, 2008.

Formulaire pour un urbanisme nouveau, Internationale Situationniste 1, 1958 (1953). Časopis Gradac (Čačak) br. 164-165-166, *Situacionistička internacionala*, izbor tekstova, 2008, str. 24–29.

<http://anarhisticka-biblioteka.net>